

УДК 636.4.033.087.72

Л. М. Степасюк,

к. е. н., доцент кафедри аграрної економіки ім. проф. І.Н. Романенка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

З. М. Тітенко,

к. е. н., викладач ВП НУБіП "Боярський коледж екології і природних ресурсів"

КОРМОВА БАЗА, ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА

L. Stepasuk,

PhD in Economics, associate professor the department agricultural economics
nam. prof. I.N. Romanenko, National University of life and environmental sciences of Ukraine

Z. Titenko,

PhD in Economics, teacher Boyarka College of Ecology and Natural Resources

FORAGE AS ONE OF THE FACTORS INCREASING THE EFFICIENCY OF PRODUCTION OF CATTLE

Здійснено аналіз кормової бази, висвітлено її сучасний стан та обґрунтовано її значення для підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах зони Полісся.

The analysis of fodder, highlights its current state and justify its importance to enhance economic efficiency of production in cattle farms Polissya area.

Ключові слова: виробництво, економічна ефективність, скотарство, кормова база.

Key words: production, economic efficiency, cattle, forage.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Природно-кліматичні та екологічні умови господарювання визначають особливості ведення сільського господарства та значною мірою впливають на кінцеві результати діяльності сільськогосподарських підприємств. Тому раціональне розміщення виробництва з врахуванням особливостей території дозволяє зменшити затрати живої і уречевленої праці та сприяє раціональному використанню природних ресурсів. В останні роки незадовільний стан кормової бази, перевитрати кормів на виробництво продукції призвели до значного зниження продуктивності тварин та збільшення рівня збитковості галузі. В цьому контексті особливої актуальності набувають питання, пов'язані з ефективністю виробництва продукції скотарства.

Оптимальне функціонування галузей тваринництва можливе лише за раціональної оснащеності господарства всіма основними елементами його матеріально-виробничої бази, в числі яких першочергове значення мають корми, їх кількість, склад і якість. Тому для подальшого підвищення ефективності сільського господарства однією з вирішальних умов є постійне дотримання пропорційності у розвитку рослинництва і тваринництва, сполучною ланкою між якими є кормова база.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми забезпечення худоби високоякісними кормами і як наслідок підвищення ефективності виробництва продукції скотарства досліджувалися в працях багатьох вітчизняних

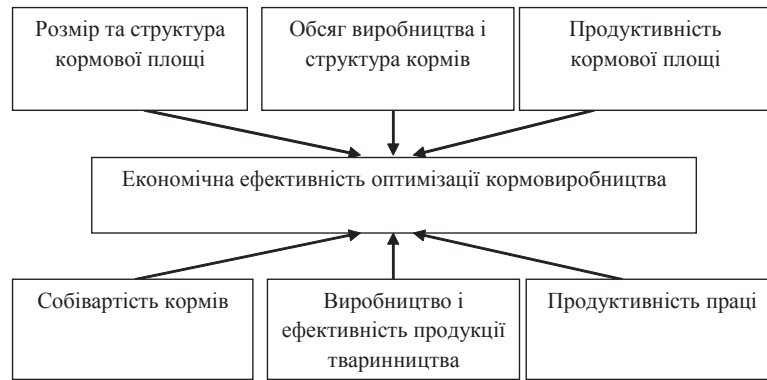

Рис. 1. Показники економічної ефективності кормовиробництва

вчених-економістів, зокрема В.Г.Андрійчука, Л.С. Дяченка, І.І. Ібатулліна, В.В. Зіновчука, М.В. Зось-Кіора, П.Т. Саблука, П.З. Столярчука, О.К. Трішин та інших. Однак ці питання залишаються актуальними і потребують рекомендацій щодо їх вирішення. Їх зусиллями створений надійний теоретико-методологічний фундамент дослідження цього питання, а також вирішено ряд методичних та прикладних проблем. Проте все ще залишається досить велика кількість питань, які потребують більш глибокого дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз кормової бази, висвітлення її сучасного стану та обґрунтування пропозицій, які на основі здійснення ряду заходів щодо її покращення дадуть можливість забезпечити ефективність виробництва продукції скотарства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Провідну роль у забезпеченні населення продуктами харчування, вирішенні соціально-економічних проблем у суспільстві займає тваринництво і, насамперед, скотарство, яке комплексно впливає на обсяг виробництва сільськогосподарської продукції, піднесення економіки в цілому. В останні роки внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин скотарство зазнало істотних негативних змін. Проблема стабілізації вітчизняного ринку продукції скотарства безпосередньо пов'язана з підвищенням соціально-економічного рівня життя населення країни.

У загальній структурі сільськогосподарського виробництва близько 40% валового виробництва займає тваринництво, яке є стратегічно важливою галуззю оскільки забезпечує населення основними продуктами харчування. Від рівня економічної ефективності виробництва

продукції тваринництва та зокрема його складових: молочного і м'ясного скотарства в значній мірі залежить ефективність функціонування всього продуктового підкомплексу країни.

Основним напрямом подальшого розвитку скотарства і підвищення його економічної ефективності є забезпечення конкурентоспроможного виробництва продукції на основі зміцнення кормової бази і підвищення рівня годівлі тварин.

Розвиток тваринництва залежить від рослинництва, насамперед від кормовиробництва. Сучасне кормовиробництво, складається з польового, лучно-пасовищного і промислового виробництва кормів. До польового кормовиробництва належить вирощування кормових і зернофуражних культур, а також використання відходів і побічної продукції зернових, технічних та інших культур (солома, бадилля тощо). Лучно-пасовищне виробництво кормів пов'язане з використанням природних кормових угідь — сіножатей та пасовищ. Промисловим виробництвом комбінованих кормів зайнята комбікормова промисловість. Комбіновані корми — це суміш збалансованих за вмістом поживних і мінеральних речовин, вітамінів. На комбікормових заводах як сировину використовують зерно і продукти його переробки, а також відходи олійної, цукрової, м'ясної, рибної промисловості [1, с. 236—237].

Недостатня забезпеченість тварин кормами та їх незбалансованість є основною причиною низької продуктивності худоби. Повноцінна годівля корів необхідна умова отримання від них високої молочної продуктивності, бо вона впливає не лише на надій але і на якість молока, адже при недостатній годівлі знижуються надой і зменшується жирність молока.

Ефективність кормовиробництва залежить не лише від урожайності. Суттєвий вплив на нього має структура кормової площі. Не при-

Таблиця 1. Витрати кормів у молочному скотарстві в сільськогосподарських підприємствах зони Полісся

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2010 р., %
Концентровані	1789	1649	2003	2144	2141	119,6
з них комбікорми	295	336	464	540	508	172,1
Грубі	1414	1261	1343	1427	1472	104,1
Соковиті	2148	2070	2046	2117	1926	89,6
Інші	1483	1492	1228	1054	950	64,1
Всього	6834	6471	6620	6742	6488	94,9

Таблиця 2. Структура використання кормів на годівлю корів у сільськогосподарських підприємствах зони Полісся, %

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Концентровані	26,2	25,5	30,3	31,8	33,0
з них комбікорми	4,3	5,2	7,0	8,0	7,8
Грубі	20,7	19,5	20,3	21,2	22,7
Соковиті	31,4	32,0	30,9	31,4	29,7
Інші	21,7	23,0	18,6	15,6	14,6

меншуючи значення агробіологічних чинників важливим напрямом ефективності кормовиробництва є його оптимізація, яка враховує комплекс чинників і заходів у галузі. Основними показниками економічної ефективності кормовиробництва є розмір і структура кормової площі, її продуктивність, обсяг і структура виробництва кормів, продуктивність праці в кормо виробництві, собівартість кормів, виробництво продукції тваринництва та її економічна ефективність (рис. 1).

Годівля великої рогатої худоби в зоні Полісся здійснюється кормами власного виробництва: кукурудзою, коренеплодами, силосом, сінажем, соломою та зеленими кормами. При складанні добових раціонів для корів рекомендується враховувати такі положення: середній вміст протеїну в раціонах корів з надоем корів до 3000 кг молока має становити 100—105 г на кормову одиницю, а з продуктивністю 4000 кг і більше — 110—115 г; раціони повинні бути збалансованими за сухою речовиною, клітковиною, легко перетравними вуглеводами, а для високопродуктивної худоби і за жирністю [1, с. 306—307].

Проаналізувавши витрати кормів у молочному скотарстві у сільськогосподарських підприємствах зони Полісся (табл. 1) дослідженнями встановлено, що протягом аналізованого періоду на 19,6% зросли витрати концентрованих кормів, в тому числі витрати комбікормів зросли на 72,1%, що пов'язано зі значним їх подорожчанням. Витрати на соковиті та інші корми навпаки зменшились на 10,4% та на 36,9 % відповідно за рахунок, в основному, їх власного виробництва.

Співвідношення окремих видів кормів за їхньою поживністю визначає структуру годівлі

худоби. Повноцінність і збалансованість кормових раціонів забезпечує найважливішу умову підвищення ефективності годівлі — підвищення продуктивності тварин.

У кормових раціонах великої рогатої худоби концентровані корми становлять 25—27% поживності раціону, 19-20% поживності кормів припадає на силос, 18% — на сіно, сінаж і соломі, до 30% — на зелені корми сіяних трав, природних лук і пасовищ [2, с. 360].

Варто відмітити позитивну динаміку у структурі використаних кормів на годівлю корів в сільськогосподарських підприємствах зони Полісся. Так, протягом досліджуваного періоду частка концентрованих кормів зросла на 6,8%, а грубих лише на 2%. Частка соковитих кормів коливається по роках і займає в структурі від 29,7% до 32,0% (табл. 2).

Продуктивність тварин залежить насамперед від кормової повноцінності раціону. Якщо в господарстві є достатня кількість кормів відповідної якості, то розширене виробництво в тваринництві здійснюватиметься на міцній основі. Проте перш ніж нарощувати поголів'я тварин потрібно стабілізувати галузь кормовиробництва. За останні роки, внаслідок зниження частки концентрованих кормів та сіна, зменшився обсяг виробництва й заготівлі кормів, погіршилася їх структура.

Одним з основних факторів ефективного кормовиробництва є збільшення виробництва фуражного зерна і промислових комбікормів. У зв'язку з цим основним завданням сільськогосподарських підприємств є використання всіх резервів для розширення посівів і підвищення урожайності зернових культур, а також збільшення врожайності сіяних трав та покращення стану пасовищ.

Таблиця 3. Вплив рівня годівлі корів на економічну ефективність виробництва молока в господарствах зони Полісся, 2014 р.

	Групи за витратами кормів на 1 корову, грн.					В середньому
	до 2000	2001-3500	3501-5000	5001-6500	більше 6500	
Кількість господарств	129	147	96	59	86	517
Витрати на корми на одну корову, грн.	1073	2729	4273	5740	9668	5005
Надій від 1 корови, кг	1428	2659	3996	4321	6174	3860
Вироблено молока на 1000 грн. вартості кормів, ц	13,3	9,7	9,4	7,5	6,4	7,7
Питома вага вартості кормів у собівартості виробництва, %	32,9	44,8	43,2	47,9	56,8	49,8
Повна собівартість 1 ц молока, грн.	265	258	270	294	301	285
Ціна реалізації 1 ц молока, грн.	291	298	327	334	359	336
Отримано прибутку (+), збитку (-) грн. на 1 ц молока, грн.	26	41	57	40	58	50
Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %	9,7	15,9	21,0	13,6	19,3	17,6

Слід зазначити, що в умовах інтенсивного розвитку галузі скотарства відбувається збільшення витрат виробництва на одну голову врх. При цьому темпи зростання продуктивності повинні випереджати темпи збільшення виробничих витрат на 1 голову.

Як свідчать дані таблиці 3, з підвищенням рівня витрат кормів на на 1 голову, а саме з 1073 грн у першій групі господарств до 9668 грн. у п'ятій групі господарств продуктивність корів значно зростає. Проте перевищення витрат кормів на одну голову понад 5000 грн. є неефективним, хоча продуктивність худоби зростає, оскільки додаткові витрати збільшують собівартість продукції, яка зростає значно швидшими темпами в порівнянні з ціною реалізації і, як наслідок, відбувається зниження рівня, рентабельності виробництва молока. Дієвим чинником підвищення молочної продуктивності корів є висока якість грубих і соковитих кормів. З економічного погляду доцільно знижувати питому вагу концентрованих кормів, адже їх собівартість у 2,5 рази вища порівняно із аналогічним показником грубих та соковитих кормів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Основною причиною занепаду галузі скотарства є різке зменшення валового виробництва кормів у господарствах зони Полісся, погіршення їх структурного складу, зниження рівня кормозабезпеченості тварин. Здійснені дослідження дозволили виявити, що в цих господарствах значно зменшилась частка концентрованих кормів, особливо комбікормів. Тому для ефективного розвитку тваринництва в кожному сільськогосподарському підприємстві повинна бути науково обгрунтована стабільна кормова база, основою якої є власне кормовиробництво. Оскільки подальше розширення площ під кормовими культурами є проблематичним, то надзвичайно важливим питанням

ефективності кормовиробництва на сучасному етапі є оптимізація структури кормової площі, виробництва і використання кормів.

Отже, одним з важливих резервів оптимізації кормової бази повинен бути повноцінний ринок комбікормів, який мав би забезпечити попит на високоякісну в широкому асортименті та доступну за вартістю продукцію. Це можна здійснити переважно через відновлення і розширення кооперативних утворень та організацію підсобних господарств при комбікормових підприємствах. Успішному функціонуванню цих утворень сприятиме запровадження взаємовигідних економічних відносин між виробниками і споживачами комбікормів.

Література:

1. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / М.М. Паламарчук, О.М. Паламарчук. — К.: Знання, 1998. — 416 с.
2. Горбонос Ф.В. Економіка підприємств: підручник / Ф.В. Горбонос — К.: Знання, 2010. — 463 с.
3. Тютюнник М.Г. Організація виробництва в аграрних підприємствах / За ред. М.Г. Тютюнника. — Полтава: ФОП Говоров С.В., 2009. — С. 416.

References:

1. Palamarchuk, M.M and Palamarchuk, O.M. (1998), Economic and cotsialna geografiya Ukraine z osnovamu teorii [Economic and social geography of Ukraine with the basics of theory], Znanny, Kyiv, Ukraine
2. Horbonos, F.V. (2010), Economica pidpruemstv [Business Economics], Znanny, Kyiv, Ukraine.
3. Tyutyunnik, M.G. (2009), Organizatsiy vurobnutstva v agrarnuh pidpruemstvah [Organization of agrarian enterprises], SV FOP Govorov, Poltava, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2016 р.